

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาสำคัญของโลก ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องน้ำเน่า น้ำเสีย เสียงดัง ฆะมลพิษ ก๊าซพิษ ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและอีกหลายเรื่องที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้เนื่องจากความเจริญของบ้านเมือง ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเพิ่มของประชากรอย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสาเหตุ ที่ทำให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย และส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นอันมาก

จะเห็นได้ว่ามนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อม ดังนั้นมนุษย์จึงมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยตรง การที่สิ่งมีชีวิตมีความสัมพันธ์พ้องกับสิ่งแวดล้อม จะก่อให้เกิดความสมดุลทางระบบนิเวศ แต่ถ้าเมื่อใดสภาพแวดล้อมถูกทำลาย หรือเปลี่ยนแปลงไปจนเกินความสามารถของมนุษย์ที่จะควบคุมไว้ได้ ก็จะทำให้ระบบนิเวศนั้นเสียสมดุล และเกิดปัญหาสภาพแวดล้อมขึ้น (กรรองทิพย์ ศรีตะปัญญะ, 2530)

ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาใหญ่ซึ่งทุกประเทศกำลังประสบอยู่ สำหรับประเทศไทยโดยเฉพาะภาคใต้ เป็นภาคที่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เกิดภาวะมลพิษ และภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างรุนแรง สาเหตุเนื่องจากภาคใต้เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ ซึ่งเอื้อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเป็นอันมากและในการพัฒนานี้จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตลอดจนเกิดปัญหาสุขภาพอนามัยติดตามมาหลายประการ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ป่าชายเลน ซึ่งเป็นแหล่งวางไข่ของสัตว์น้ำวัยอ่อน และมีพืชสำคัญทางเศรษฐกิจหลายชนิด ถูกประชาชนบุกรุกพื้นที่บริเวณนี้ เพื่อใช้ทำประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น สร้างถนน ทำเทียบเรือ ทำนาเกลือ นอกจากนี้ยังใช้พื้นที่บริเวณนี้เป็นที่ทิ้งขยะ ระบายน้ำเสีย หรือแม้แต่ขาม่าแมลงและสารเคมีต่าง ๆ ที่เป็นอันตรายต่อพืช และสัตว์ในบริเวณนั้น (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคใต้, 2536)

2. น้ำเสีย น้ำเสียที่มีผลต่อน้ำข้าว นาทุ่ง เป็นปัญหาที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ประมาณปี 2533 ในเขตอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นแหล่งทำนาทุ่งที่ใหญ่ที่สุดของภาคใต้ สาเหตุของปัญหาเกิดจากการที่นาทุ่งปล่อยน้ำเสียและน้ำเค็มลงคลองน้ำจืดและนาข้าว ทำให้ชาวนาทำนาไม่ได้ ที่นาเสียหายหลายพันไร่ ชาวนาของทั้งสองอำเภอได้พยายามรวมตัวกันเรียกร้องให้ทางราชการ ช่วยแก้ไขปัญหามาหลายครั้งก็ไม่เป็นผล จนปัจจุบันลำคลองหลายสายในเขตอำเภอร่อนพิบูลย์กลายเป็นคลองน้ำเค็มไปหมดแล้ว และนาข้าวในอำเภอหัวไทร อำเภอร่อนพิบูลย์ ก็ถูกน้ำเค็มท่วมเสียหายทำนาไม่ได้ไปอีกหลายปี (คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชนภาคใต้, 2535)

3. ทวีปสาครการท่องเที่ยวของภาคใต้ พบว่า หาดทราย ชายทะเลถูกบุกรุกยึดครอง มีการระบายน้ำเสียลงทะเล ลักลอบเก็บปะการังไปขาย เรือท่องเที่ยวทำให้ปะการังแตกหัก ไปจนถึงการยึดครองเกาะกลางทะเลเป็นของส่วนบุคคล แหล่งท่องเที่ยวมีปัญหาสองประการ คือ ขาดแคลนน้ำจืดและขยะมีปริมาณเพิ่มขึ้น

4. ทวีปสาครป่าไม้ ลดน้อยลงเพราะมีการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าจนก่อให้เกิดน้ำท่วมภาคใต้ ซึ่งเป็นโศกนาฏกรรมที่ร้ายแรง ทำลายชีวิตและทรัพย์สินของชาวจังหวัดภาคใต้หลายจังหวัด คนส่วนใหญ่อาจจะมองว่าน้ำท่วมเกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ แต่ก่อนซุงที่ไหลมากับกระแสน้ำทำลายชีวิตและอาคารบ้านเรือนในอำเภอพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นหลักฐานและพยานถึงสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดน้ำท่วมครั้งนี้ได้ ซึ่งมีผลให้รัฐบาลประกาศปิดป่าทั่วประเทศ (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2534)

5. การเกิดไข้ดำ ไข้ดำที่เกิดขึ้นที่อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อเดือนธันวาคม 2530 (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2534) ผู้ป่วยมีอาการอ่อนเพลีย เบื่ออาหาร รับประทานอาหาร ผิดปกติ ผิวหนึ่งดำ ตกสะเก็ดแข็งเป็นผื่นหนา กลายเป็นมะเร็งผิวหนึ่งและเสียชีวิตในเวลาต่อมา เนื่องจากประชาชนดื่มและใช้น้ำที่มีสารหนูปนเปื้อนอยู่ในดินเป็นเวลานาน สารหนูที่ออกมาปนเปื้อนในดินนั้น เกิดจากการขุดเหมืองแร่ดีบุก สารหนูที่มีอยู่ตามธรรมชาติในชั้นใต้ดินลึก ๆ จึงขึ้นมาชั้นบน เมื่อหยุดดำเนินการกลายเป็นเหมืองร้าง ประชาชนที่อยู่บริเวณนั้นนำน้ำมาดื่มและใช้ จึงได้รับสารหนูและเป็นโรคไข้ดำขึ้นในเวลาต่อมา

ปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ล้วนเกิดจากการกระทำของมนุษย์ทั้งสิ้น ดังนั้นการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงต้องแก้ที่สาเหตุ นั่นคือแก้ปัญหาที่ตัวมนุษย์นั่นเอง โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล ให้ประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในทางที่ถูกต้อง ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ให้ผลระยะยาวต่อไป ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย เช่น รัฐบาล เอกชนและประชาชนทุกคน โดยเฉพาะความร่วมมือจากประชาชนนั้นถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญ เพราะประชาชนสามารถลดปัญหามลพิษที่เป็นอยู่ได้ และเป็นส่วนสำคัญที่จะปกป้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเอาไว้ ดังนั้น การที่จะให้ประชาชนร่วมมือแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม จึงควรเริ่มจากการให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ทั้งในและนอกระบบโรงเรียนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและการส่งเสริมดังกล่าว ควรกระทำกับประชาชนในทุกกลุ่มอายุ แต่กลุ่มที่ควรเน้นเป็นพิเศษ คือกลุ่มเด็กในวัยเรียนที่กำลังเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านสิ่งแวดล้อมของเด็กวัยนี้ จะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถาวรและมีประโยชน์ในระยะยาว (มานิต เรืองรัตน์, 2525) ครูนับเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการที่จะให้ความรู้ และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชนในโรงเรียน ดังนั้นจึงจำเป็นที่ครูจะต้องมีการประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นแบบอย่างแก่เยาวชนผู้ที่จะเป็นอนาคตของชาติต่อไป

ในการจัดการเรียนการสอน เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษาในชั้นประถมศึกษาชั้น ครูผู้สอนต้องดำเนินการสอนตามหลักสูตร ผลการสอนจึงจะบรรลุเป้าหมายได้ สำหรับการจัดทำหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง 2533 ได้นำเอาสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปสอดแทรกในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 1 (สิ่งมีชีวิต) หน่วยที่ 3 (สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา) หน่วยที่ 4 (ชาติไทย) หน่วยที่ 6 (พลังงานและสารเคมี) หน่วยที่ 7 (จักรวาลและอวกาศ) หน่วยที่ 9 (ประชากร) และมีการแทรกอยู่ประปรายในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย (ชนาลัย สุทธิพันธ์, 2535) สิ่งสำคัญในการสอนตามหลักสูตร ก็คือทำให้เด็กมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม โดยครูผู้สอนจะต้องเข้าใจ และตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อมเสียก่อน แล้วจึงดำเนินการสอนและนำมาบูรณาการ ในกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องเหมาะสมกับวิชาต่างๆ (ภาสินี เปี่ยมพงศ์สานต์, 2536) นั่นคือครูจะต้องมีมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั่นเอง เพราะมโนทัศน์ทำให้เกิดการเรียนรู้อันมีระบบและช่วยประหยัดเวลาในการสอนของครูด้วย (ชัมพู โปษกะบุตร,

2534)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษามโนทัศน์ และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของ ครูประถมศึกษาในภาคใต้ ทั้งนี้เพราะหากครูมีมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมดีแล้ว ก็จะส่งผลให้ ครูสามารถถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังทัศนคติให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสม ต่อสิ่งแวดล้อม ในอันที่จะช่วยอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมภาคใต้ให้คงไว้เป็นมรดกของไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามโนทัศน์และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของครูโรงเรียนประถมศึกษา ในภาคใต้
2. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของครูชายและครูหญิง
3. เพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์ และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของครูตาม เขตที่ตั้ง โรงเรียน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ครูโรงเรียนประถมศึกษาในภาคใต้มีมโนทัศน์และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับดี
2. ครูชายและครูหญิงมีมโนทัศน์และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน
3. ครูในเขตอำเภอเมือง และครูนอกเขตอำเภอเมือง มีมโนทัศน์และการปฏิบัติ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ใน 14 จังหวัดภาคใต้
2. ตัวแปรที่ใช้ศึกษา
 - 2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ เพศ และเขตที่ตั้ง

โรงเรียน

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ มโนทัศน์และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของครูโรงเรียนประถมศึกษาในภาคใต้

3. แบบสอบถามมโนทัศน์และการปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นครอบคลุมเนื้อหาต่อไปนี้ คือ

3.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ พลังงาน และป่าไม้

3.2 สิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ เสียง ฟ้าผ่าพิษ ขยะมูลฝอย มลพิษทางน้ำ และมลพิษทางอากาศ

ข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง ถือว่าเป็นข้อมูลที่ตอบตามความเป็นจริง เป็นที่เชื่อถือได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. มโนทัศน์ หมายถึง แนวความคิดหรือมโนภาพ ซึ่งแสดงถึงความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของบุคคลที่วัดได้จากคะแนนแบบสอบถามมโนทัศน์

2. การปฏิบัติ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกทุกอย่างของครู โดยแสดงออกในรูปแบบของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม

3. สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่เป็นธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาสิ่งแวดล้อมใน 2 ลักษณะ คือ

3.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ พลังงาน และป่าไม้

3.2 สิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ เสียง ฟ้าผ่าพิษ ขยะมูลฝอย มลพิษทางน้ำ และมลพิษทางอากาศ

4. ครูโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง ข้าราชการครูซึ่งทำการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

5. ครูในเขตอำเภอเมือง หมายถึง ครูที่สอนในท้องที่เขตอำเภอเมือง

6. ครูนอกเขตอำเภอเมือง หมายถึง ครูที่สอนในท้องที่นอกเขตอำเภอเมือง

7. ภาคใต้ หมายถึง จังหวัดในภาคใต้ 14 จังหวัด ได้แก่ กระบี่ ชุมพร ตรัง นครศรีธรรมราช นราธิวาส ปัตตานี พังงา พัทลุง ภูเก็ต ยะลา ระนอง สงขลา สตูล และ สุราษฎร์ธานี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย